

IM 45/46, 2014./2015.

POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

sl.1. Plakat izložbe Einar Dyggve-
Istraživanja u Dalmaciji u Gliptoteci HAZU,
2015.

IZLOŽBA “EJNAR DYGGVE - ISTRAŽIVANJA U DALMACIJI”

MAGDALENA GETALDIĆ □ Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Gliptoteka, Zagreb

Uvod. U Gliptoteci HAZU-a od 23. rujna do 23. listopada 2015. održana je izložba *Einar Dyggve – istraživanja u Dalmaciji*. Održana je uz obilježavanje Dana europske baštine u Hrvatskoj 2015., u organizaciji Ministarstva kulture RH, Uprave za zaštitu kulturne baštine, u sklopu teme *Industrijska i tehnička baština*, kojom se u većini zemalja Europske unije željela osnažiti svijest javnosti o važnosti naslijeđene tehničke i industrijske baštine, kao i o važnosti njezina očuvanja. Uz brojne izložbe i predavanja, okrugle stolove, edukativne radionice te niz drugih događanja u cijeloj Hrvatskoj prezentirani su i zaštitni radovi na nepokretnim i pokretnim kulturnim dobrima diljem Hrvatske, kao i pojedina nematerijalna kulturna dobra. Cilj manifestacije bilo je širenje znanja i svijesti o vlastitom kulturnom naslijeđu i upoznavanje drugih kultura.

Einar Dyggve – istraživanja u Dalmaciji

Izložba u Gliptoteci HAZU-a odlično se uklopila u zajedničku temu Vijeća Europe kako bi se sadržajno prezentiralo baštinsko naslijeđe i bogati opus slavnog arhitekta i arheologa Einara Dyggvea. Bila je postavljena i u prostoru industrijske arhitekture bivše Tvornice koža, koja je jedan od ranih primjera prenamjene i sadržajne konverzije paleoindustrijskih kompleksa iz 1940.

Izložba je 2014. predstavljena u Splitu, prilikom posjeta kraljice Margarete II. od Danske i njezina supruga princa Henrika od Danske Hrvatskoj. Organizatori su bili Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Grad Split, Veleposlanstvo Kraljevine Danske u Zagrebu, Danska agencija za kulturu i Danski nacionalni muzej.

Autorice izložbe Anne Haslund Hansen i Vanja Kovačić na vizualno su atraktivan način u Galeriji I. Gliptoteke HAZU-a na dvadeset i jednom panelu¹ prezentirale bogat opus arhitekta i arheologa Einara Dyggvea (1887.–1961.). Opisima i fotografsko-arhivskim materijalom dočarale su umjetnikov životni put na privatnoj i znanstvenoistraživačkoj razini.

Izložene su i tri sadrene makete izrađene prema Dyggveovim rekonstrukcijama: ranokršćanski mauzolej u Pečuhu te makete Sv. Anastazije i cemetrijalnog sklopa na Marusincu, koje su poklon Danskoga nacionalnog muzeja Konzervatorskom odjelu Ministarstva kulture u Splitu, gdje se nalazi i cjelokupni Arhiv Dyggve.

Lokalitete Marusinac i Pečuh Dyggve je intenzivno istraživao i proučavao ranih 1930-ih godina, a 1951. modele objavljuje u *History of Salonitan Christianity*².

Posebnu izložbenu cjelinu, koja daje osobni pečat cijeloj izložbi, čine originalna priznanja za arhitektov istraživački i znanstveni rad, zahvaljujući kojemu između 1931. i 1960. on postaje član brojnih nacionalnih akademija, sveučilišta i arheoloških instituta (u Švedskoj, Finskoj, Danskoj, Norveškoj, Austriji i Njemačkoj). U toj su cjelini izložena i priznanja te počasti što ih je Dyggve dobio od brojnih država i povijesnih društava (Bugarske, Kraljevine SHS, Slovenije, Hrvatske, Jugoslavije, Papinskoga instituta u Rimu i Accademiae dei Lincei). Sve povelje i diplome u vlasništvu su Konzervatorskog odjela u Splitu i integralni su dio Arhiva Dyggve.

Izložbu je pratila projekcija filma producerske kuće Gekko Media Produktioner. U tom dokumentarnom filmu hrvatski su ugledni stručnjaci i poznavatelji Dyggveova života i rada naglasili njegov znanstveni doprinos što ga je dao upoznavanju hrvatske baštine sudjelujući u svim značajnijim istraživanjima antičkih, ranokršćanskih i srednjovjekovnih lokaliteta u Dalmaciji. O tome su govorili Radoslav Bužančić i Miroslav Katić, a snimljena su i osobna sjećanja i zanimljive zgode Dyggveovih suvremenika i suradnika Tomislava Marasovića, Hjalmar Torpa, Hansa Ludvigsenaa i Erika Hansena.

Film na vrlo slikovit način kroz priče i intervjuje daje osobni pečat izložbi.

Život i djelo Einara Dyggvea u fotografskome i arhivskome materijalu

Autorice izložbe na dvadeset i jednom panelu problemskim su pristupom prezentirale i izložile Dyggveove istraživačke i znanstvene interese. Na uvodnim panelima dale su uvid u njegovo djetinjstvo, prezentirajući i njegove rane crteže iz 1904. i 1905. iz kojih se već može naslutiti sklonost sustavnosti i detaljnosti u prikazu. U nastavku je prikazano razdoblje Dyggveova akademskog obrazovanjem na Danskoj kraljevskoj akademiji lijepih umjetnosti. Zanimljiv

¹ Autor grafičkog oblikovanja i prijeloma izložbenih panoa je Neven Marin.

² Dyggve, Einar. *History of Salonitan Christianity*. Oslo: H. Aschehoug, Instituttet for Sammenlignende Kulturforskning. Serie A Forelesninger, XXI, 1951.

sl.2. Istraživanja Šuplje crkve, Solin, 1931.,
Ejnar Dyggve Arhiv Split

sl.3. Sv. Duje u Škaljarima kod Kotora 30-tih.,
Ejnar Dyggve Arhiv Split

sl.4. Kod utvrde Čuker na Zrmanji,
Mokropolje kod Knina, 1929., Ejnar Dyggve
Arhiv Split

je i ilustrativni fotografski materijal kojim su predložene arhitektove rane godine, njegova ženidba s Ingrid Møller i projektiranje kuće na predjelu Tibirke Bakker.

Preko danske zaklade Rask-Ørsted iz Kopenhagena, Dyggve kao član prve danske arheološke ekspedicije već ranih 1920-ih prvi put došao u Dalmaciju radi istraživanja u Saloni. Prikazani su njegovi prvi istraživački radovi u Saloni, gdje 1922. radi na dva lokaliteta: na ranokršćanskoj bazilici na Kapljuču i na malom hramu kod teatra.

Jedan pano posvećen je Dyggveovu istraživačkom radu na salonitanskom amfiteatru, jednoj od najvećih javnih građevina u Saloni. Na tom je panou prezentirana arhitektonska dokumentacija s rekonstrukcijama i upravo je to njegovo istraživanje bilo polazišno mjesto za sve daljnje istraživače.

Od 1929. do 1932. Dyggve stalno boravi u Dalmaciji i sudjeluje u svim važnim istraživanjima antičkih, ranokršćanskih i srednjovjekovnih lokaliteta, ponajprije u Saloni i diljem Dalmacije, kao i u južnim dijelovima Bosne i Hercegovine. Slijede pano s dokumentacijom Marusinca, s istraživanja u Ninu te prikaz o uspostavljanju izuzetnih odnosa i suradnje s našim uglednim arheolozima i arhitektima, među kojima su don Frane Bulić, fra Lujo Marun, Mihovil Abramić, Ljubo Karaman, Duje Rendić Miočević, Branimir Gabričević, Jerko Marasović i Tomislav Marasović.

Tih godina Dyggve je postao arhitekt konzervator u splitskome Arheološkom muzeju, za koji je izradio značajne studije o Dioklecijanovoj palači.

U Hrvatsku se Dyggve vraća kao poznati i ugledni arheolog, a o njegovu stvarnom suživljavanju s našim podnebljem govori i podatak da se na svojim prvim radovima o Saloni 1930-ih godina potpisivao kao *Ejnar Dyggve Danus*, a kasnije i kao *Ejnar Dyggve civis salonitanus*.³

Autorice izložbe istaknule su vrijednost i veliko značenje Dyggveova fotografskog umijeća. Naime, slavni je arhitekt kamerom zabilježio brojna ruralna mjesta i svakodnevicu lokalnog stanovništva, što je vrijedan i do danas nepoznat izvor za antropološko-etnografsku sliku dalmatinskog sela prošlog stoljeća.

Ističući problemski pristup njegovih istraživanja vezanih za kraljevske lokalitete u Solinu i Šupljom crkvi te sklonost za slaganje i odgonetavanje fragmenata figuralne plastike, autorice izložbe potvrđuju da je Dyggve neprijeporno ostavio odškrinuta vrata svim do danas vođenim polemikama te je postavio hipoteze koje su i danas aktualne.

Uvodeći nas u problematiku teza koje postavlja o predromaničkoj arhitekturi, preko kasnijih istraživanja brojnih lokaliteta diljem Dalmacije, Dyggve uspostavlja metodologiju arhitektonskog snimanja i tipološke rekonstrukcije koja je niz godina bila standard za istraživačku dokumentaciju. Velik doprinos dao je temi urbanizacije jadranske obale u vrijeme grčke kolonizacije, a autorice izložbe prikazuju i problematiku koju je postavio te shematske prikaze grčkih

³ Kovačić, Vanja. Ejnar Dyggve - istraživanja u Dalmaciji, katalog izložbe, 18. i 26. str.

kolonija i emporija u Srednjoj Dalmaciji koje je predložio, čime je učinio elementarne metodološke korake u istraživačkom radu na terenu, znatno prije suvremenih sustavnih arheoloških istraživanja. Otišavši iz Dalmacije, istražuje u Grčkoj, sjevernoj Italiji i Danskoj, gdje su njegova iskopavanja ostala *jedan od najvećih pothvata u povijesti danske nacionalne arheologije*.⁴

Autorice izložbe zaključno ističu da je Dyggve utemeljio znanstveni arhiv koji je, pod nazivom *Ejnar Dyggve arhiv Split*, 1958. darovao tadašnjoj općini Split. Danas se taj arhiv nalazi u sklopu Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture u Splitu, koji se bavi zaštitom baštine i u kojemu se čuvaju konzervatorski arhivi od 1854. (npr. V. Andrić, F. Bulić, Lj. Karaman, C. Fisković).

Izložbu prati i vrlo iscrpan katalog istog naziva: *Ejnar Dyggve – istraživanja u Dalmaciji*, koji osim života donosi još detaljnije prikaze znanstvenih istraživanja u tekstovima Anne Haslund Hansen, Vanje Kovačić i Radoslava Bužančića, koji je ujedno i autor predgovora. Na kraju kataloga je vrlo iscrpna bibliografija koju je priredio Arsen Duplančić, uz uvodne riječi hrvatskog ministra kulture Berislava Šipuša te ravnatelja Danske agencije za kulturu Carstena Topholte Larsena.

Zaključak. Izložbi je prethodio vrlo studiozan znanstvenoistraživački rad autorica Anne Haslund Hansen i Vanje Kovačić. One na predlošku izuzetnoga fotografskog i arhivskog materijala na vizualno atraktivan način problemski prezentiraju Dyggveova istraživanja, čija je bogata arhivska dokumentacija nezaobilazno nasljeđe hrvatske arheologije i čini temelj za proučavanje hrvatske povijesti arhitekture i urbanizma na Jadranu. Autorice su dale izvanredan uvod u djelić njegova bogatog opusa, koji će u dogledno vrijeme biti digitaliziran, katalogiziran i dostupan široj javnosti. Sporazum o digitalizaciji građe Dyggveova arhiva potpisali su 2014. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Danska agencija za kulturu, te je primjer kvalitetne međunarodne suradnje. Naglašavajući Dyggveov znanstveni doprinos hrvatskoj i europskoj arheologiji, arhitekturi i umjetnosti, autorice zaključuju izložbu rečenicom da *Dyggveova misija još nije završena*.⁵

Primljeno: 12. listopada 2015.

THE EXHIBITION "EJNAR DYGGVE – RESEARCHES IN DALMATIA"

In 2015, an exhibition was held in the Croatian Academy of Sciences and Arts Glyptothèque entitled *Ejnar Dyggve – Researches in Dalmatia*, held as part of the European Heritage Days in Croatia. It presented the investigations of the Danish architect and archaeologist Ejnar Dyggve (1887-1961) and presented his research and scholarly interests in Dalmatia and a range of themes in the European cultural sphere. The exhibition had been mounted in Split in 2014 during a visit of the Danish royal couple to Croatia. The authors of the exhibition, Anne Haslund Hansen and Vanja Kovačić, presented a problem approach to Dyggve's research and the ample documentation that is an invaluable part of the heritage in Croatian archaeology and the history of architecture and urban design on the Adriatic.

Dyggve arrived in Salona for the first time in 1922, via the Rask-Ørsted Foundation and the Archaeological Museum in Split; during the period 1929-1932 he lived full time in Dalmatia, and took part in all the most important researches into Ancient, Early Christian and medieval sites, primarily in Salona and throughout Dalmatia, but also in the southern parts of Bosnia and Herzegovina.

He was an outstanding expert in archaeological topography, an architectural analyst, perfected the methodology of architectural recording and of the typological reconstruction of buildings.

The exhibition inducted us into the problem areas of the theses that Dyggve erected about pre-Romanesque architecture, still current today, and set up sound premises on which the conclusions of contemporary investigators are still being founded.

In 1958, Dyggve gave Split his scholarly archive, which will soon be digitised and made accessible to the public. This is a good example of high quality international collaboration and of the endeavours of Denmark and Croatia to contribute, via culture, to our common understanding of the European identity.

sl.5. Postav izložbe u Galeriji i Glyptoteke HAZU, 2015., Fototeka Glyptoteke HAZU

sl.6. Postav izložbe u Galeriji i Glyptoteke HAZU, 2015., Fototeka Glyptoteke HAZU

4 Citat: Kovačić, Vanja. Ejnar Dyggve - istraživanja u Dalmaciji, katalog izložbe, 24. str.

5 Citat: Kovačić, Vanja. Ejnar Dyggve - istraživanja u Dalmaciji, katalog izložbe, 28. str.